

Tyskerjentene

Det er kaldt ute, men behovet for å holde fast på sommeren er stor og flere av studentene har fortsatt på seg sommerklær. Vi er på byvandring, en guide fra oljemuseet tar oss igjennom Stavanger for å vise oss historiske trekk vi fortsatt kan se i byen vår. Mens vi står utenfor domkirken sier læreren vår, Marie, at vi må se opp på trærne. Det vi så hører setter i gang en prosess. Tyskerjentene, tyskertøsene, barna deres og håret som ble hengende. Det viser seg at i disse flotte, fortsatt sommerlige trærne, har det for en del år siden hengt menneskehår. Ikke for å feire noe, ikke for å hylle menneskehår, men for å vise avsky. Avsky og avskrekkelse overfor hva tyskerjentene hadde gjort mot sitt eget land. De hadde hatt seg med fienden. Vi møter tyskerjentene igjen i en forelesning, det skaper fortsatt avsky og interesse. Vi har alle hørt om tyskerjentene fra før, men bare som en parentes i historien om Norge og 2. verdenskrig. Vi kjenner på skam, skam på grunn av hva vi nordmenn kunne gjøre mot våre egne, men også interesse over å finne ut mer. Hvorfor ble de behandlet slik? Så får vi tilgang på noe spesielt, vi får innblikk i en sak der en norsk kvinne er mistenkt for å ha hatt seg med tyskerne. Hun blir overfalt og frastjålet en klokke, så klipper de av håret hennes.

Norge var okkupert av Tyskland fra 9. april 1940 til 8. mai 1945, og det er i løpet av denne tiden, i Norge, at det norske tyskerjente-begrepet oppstod. Hvem var de, disse ”tyskerjentene”? For å forstå hvem dette begrepet gjelder for, er vi nødt til å definere begrepet så langt det lar seg gjøre. Det vi fort fant ut er at det ikke er noen entydig definisjon av hva det vil si å være en tyskerjente. En tyskerjente kan være en som innledet et romantisk forhold med en tysk soldat under okkupasjonstiden. Samtidig kan en tyskerjente også være en som snakket med eller smilte til en mann i tysk tjeneste. Spriket er altså stort. Tyskerjente brukes dog flest ganger i Norge, om norske jenter som innledet et forhold med en tysk soldat under krigen (Aarnes, 2009, s. 7).

Hvem var disse jentene som innledet forhold med tyske menn under krigen? Det er ingen eksakte tall på hvor mange de var, og det er heller ikke fullstendig dokumentasjon på hvem de var. Det vi vet er at de var norske jenter; enkeltindivider med hver sin historie. De var bygdejenter som nylig hadde flyttet til byen, kvinner i gode yrker, gifte kvinner, single, troende og ikke-troende. De var med andre ord deg og meg, og det anslås at antallet jenter

som faller innenfor definisjonen tyskerjente, var om lag 60 000 personer. Andre mener de var flere, det snakkes da om 100 000-120 000 jenter (Aarnes, 2009, s. 10,11).

Etter krigen ble tyskerjentene behandlet på en mildt sagt inhuman måte. De ble utsatt for overgrep, de ble skamklipt og latterliggjort. Tyskerjentene ble sett på som landssvikere, de ble fotografert, arrestert og sendt på interneringsleire, på tross av at de ikke hadde brutt noen norsk lov (Pryser, 2017) (Fosse, 2015).

Etter krigen ble flere av de norske kvinnene som hadde giftet seg med tyske menn sendt ut av landet. Flere mistet også sitt norske statsborgerskap (Wikipedia Norge, 2017).

Tyskerjentene brøt ingen lov og de gjorde egentlig ikke noe galt, men hatet mot tyskerne var så stort i Norge at nordmenn så seg nødt til å latterliggjøre disse kvinnene.

Etter krigen kom alle fortellingene om det grusomme tyskerne hadde gjort mot Norge og nordmenn. Man turte å fortelle til flere enn de som befant seg innenfor husets fire vegger, om alle grusomhetene. Frykten for å bli angitt til Gestapo var ikke lenger et tema, ettersom krigen nå var over (Nr. A. 520/45). Tyskerjentene ble sett på som angivere og forrædere. Det virket umulig for det norske folk å skille mellom forelskelse og politisk ståsted. Var du med en tysk soldat, måtte du vel sympatisere med tyskerne? Noen tyskerjenter gjorde det, men langt ifra alle (Aarnes, 2009, s. 11).

Vi har nå sett på hvordan situasjonen var for tyskerjentene i Norge, hvem og hvor mange de var. Videre er det også viktig å se på situasjonen i andre land, da tyske soldatene ikke bare var i Norge. Vi vil trekke fram situasjonen i Danmark, da den var relativt lik situasjonen i Norge. Vi vet at det var mellom 40-60 000 danske kvinner som hadde et forhold til Tyske soldater, og det ble født ca. 5500 barn med dansk mor og tysk far (Wikipedia Danmark, 2017). De ble på lik linje som i Norge latterliggjort og ydmyket. Vi vet også at forholdet til denne gruppen kvinner var dårlig etter krigen også i andre land som Frankrike, Italia, Sovjetunionen og Nederland (Wikipedia Norge, 2017).

Dokumentene fra Statsarkivet handler om en ung norsk kvinne med navn ██████████, som ble beskyldt for å være nettopp en tyskerjente. ██████████ og hennes venn ██████████ oppholdt seg på Åkra sjøhus i Haugesund. Denne kvelden var i utgangspunktet en vakker vårdag, men

ble et mareritt for [REDACTED]. Lyset gikk av to ganger i lokalet, håret til [REDACTED] ble klippet av, hun ble holdt av to menn og frastjølet et armbåndsur, samt kåpen ble ødelagt.

Første anmeldelse er dokumentert i en politirapport 23. mai 1945. Det er politimesteren i Haugesund som kommenterer anmeldelsen. I rapporten får man en anelse om at politimesteren er lite engasjert i anmeldelsen, og det virker som politimesteren har mer fokus på at dette ikke er en grov anmeldelse ettersom det endelig er blitt fred, og frykten for Gestapo og den tyske Krigsmakt var borte. Politiet mener samtidig at de ikke har tid eller kapasitet til å undersøke saken. Politimesteren sier flere ganger og legger til, at han er usikker på hvilket forhold [REDACTED] hadde til tyskerne. Han mener at det er nok at de tiltalte får en alvorlig advarsel for hendelsen. Lensmannen i Skudenes kommentere også saken, og mener den bør henlegges, men han legger til at hårklipping er å gå for langt.

[REDACTED] og hans halvbror [REDACTED], blir anmeldt for legemsformærkelse og hårklipping, men de erklærer seg ikke skyldige og nekter å betale noen erstatning. Etter [REDACTED] anmelder hva som har skjedd, venter hun på at politiet skal foreta avhør av de involverte i saken. Hun venter i nesten to måneder før hun bestemmer seg for å skrive et purrebrev til politimesteren den 7. juli 1945. [REDACTED] tar da kontakt med politimesteren og forklarer at hun ønsker at det blir gjort noe med saken, og vil ha erstatning for uret hun mistet.

Saken blir tatt opp og avhør av de involverte finner sted 15. oktober 1945. Når det gjelder vitneforklaringen som blir avgitt av halvbrødrene i politirapporten avgir de nesten samme forklaring. Begge brødrene hevder de var ekstremt beruset den kvelden, og i følge [REDACTED] så holdt de kun [REDACTED], men ifølge [REDACTED] så holdt ikke [REDACTED] noen. Verken [REDACTED], [REDACTED] eller [REDACTED] skal ha sett hvem som klippet [REDACTED] og når det gjelder armbåndsuret, så vet verken [REDACTED] eller [REDACTED] hvor det er. Begge erklærer seg ikke skyldig i hendelsen. Brødrene legger til i sin vitneforklaring at [REDACTED] er blitt mistenkt for å være en tyskerjente, fordi [REDACTED] hadde fortalt [REDACTED] at han hadde sett henne i en rutebåt med en tysker. Det skal ha blitt sagt at ungdommene som var på Åkra sjøhus den kvelden da hendelsen skjedde, hadde planlagt å klippe håret av [REDACTED]. Til dette blir det lagt til av brødrene at de har ingenting uoppgjort med [REDACTED], men de har noe uoppgjort med kvinner som har seg med tyskere (Nr. A 520/45).

██████████ hevder i sin vitneforklaring at noen tok han rundt livet da lyset gikk av for første gang. Han syntes det var ██████████. I det lyset går på igjen så går ██████████ ut og ser ikke hvem som klipper håret av ██████████. Karsten hører at ██████████ blir klippet igjen da lyset går av for andre gang, men på det tidspunktet er ██████████ utenfor og venter på ██████████. Etter alt er over møter ██████████ og følger henne hjem. Da de kommer hjem ser ██████████ at kåpen hadde rifter og at armbåndsuret er savnet. Han fortsetter med å si at han heller ikke så hvem som tok uret til ██████████, men at hun mest sannsynlig mistet det i det hun ble klippet.

Det er noe ulik forklaring av de anmeldte og offeret. ██████████ påstår i sin vitneforklaring at ██████████ holdt ██████████ da hendelsen fant sted, mens ██████████ holdt ██████████. ██████████ påstår at både han og halvbroren holdt ██████████ da lyset ble slukket for andre gang, mens ██████████ hevder at han verken holdt ██████████ eller ██████████. ██████████ har anmeldt saken, men ifølge en politirapport av avhøret av ██████████ og hennes purring til politiet om saken, er hun meget opptatt av å få erstatning for armbåndsuret hun har mistet og erstatning for hendelsen (Nr. A. 520/45). Dette er hva vi fant ut via dokumentasjonen i saken om ██████████.

Det er blitt kaldere ute nå, de fleste av oss har overgitt oss til høsten. Vi har jobbet rundt temaet tyskerjentene, og vi kjenner fortsatt på avsky, og en slags flauhet over hvordan vi kunne behandle disse kvinnene. Vi har fått et større innblikk i hvordan de ble behandlet. ██████████ blir overfalt, det er forvirring og uklarhet over hvorfor, og det viser seg at det er basert på et rykte. ██████████ er bare en av ca. 100 000. Hver og en av disse kvinnene bærer på sin egen historie. Via historien om ██████████ merker vi oss holdningen til det offentlige, i form av politimesteren, som har en nedlatende holdning til det hele - det blir vurdert å henlegge saken, uten å prøve å finne ut hvem som klypte ██████████. Vi vet ikke hva mer som skjedde med ██████████ etter dette overgrepet. Men vi vet at andre tyskerjenter mistet statsborgerskapet, ble sendt på interneringsleire, mistet jobben, og måtte leve store deler av sitt liv i skam. Paradokset med behandlingen av tyskerjentene er at den kom på bakgrunn av deres samvær med tyskere, som nordmenn ikke aksepterte. Nordmenn hadde et sinne og et raseri mot tyskerne over hvordan de oppførte seg i Norge, men likevel reagerte mange nordmenn med samme mynt mot våre egne, i form av inhuman behandling.

Metode

Da vi skulle sette i gang med oppgaven var vi litt frem og tilbake angående hvordan vi skulle løse den, hvordan vi skulle fortelle historien. Skulle vi skrive en fortelling hvor vi diktet opp litt her og der, eller skulle vi forholde oss til fakta og fortelle ut fra dette? Valget falt på sistnevnte. Dette blant annet fordi vi var usikre på hvor grensen gikk når det gjaldt oppdikning.

Vi starter med å fortelle hvordan vår interesse for temaet kom opp på overflaten, før vi går over på fakta, for så å videreformidle historien både ut fra kilden vi har fått utdelt, men også ut fra andre kilder vi har funnet på egenhånd for å kunne gå litt mer i dybden i selve historien, og ikke bare i det ene eksempelet.

Måten vi har valgt å bygge opp oppgaven vår på er å ta utgangspunkt i en primærkilde som vi fikk utdelt på statsarkivet og sette denne opp mot andre kilder og fakta rundt tyskerjentene og hvordan de ble behandlet etter krigen. Det var viktig for oss å se om personen vi ble kjent med i primærkilden var unntaket eller hovedregelen. Vi synes det hadde vært spennende om vi hadde hatt tilgang på enda flere primærkilder, men da vi ikke hadde det løste vi dette med å finne fakta fra andre kilder.

Det ble raskt fordelt arbeidsoppgaver og tildelt hvem som skulle skrive hva etter en runde med idémyldring. På denne måten fikk vi jobbet mer effektivt enn om alle skulle sittet rundt én PC og diktert hva én person skulle skrive. Etter alt var ferdigskrevet satt vi alt sammen og flettet det inn i hverandre.

Utfordringer ved denne måten å jobbe på er at vi er fem stykker på gruppa som tenker og skriver forskjellig, noe som kan være krevende ved en oppgave som er ganske stor og omfattende, med tanke på den korte leveringsfristen. Det blir mye finpuss som skal til når fem forskjellige måter å uttrykke seg og skrive på skal settes sammen til én sammenhengende tekst, for at det hele skal få en så god flyt som mulig. I tillegg er det også fem forskjellige meninger som skal tas hensyn til og vurderes i forkant av selve skrivingen.

Noe annet som også var viktig å tenke på før vi satte i gang med skriveingen var hvordan vi ville bruke dette og hvem som skulle være målgruppen. Målgruppen til vår oppgave er medstudenter og eventuelle kolleger. Måten vi vil bruke det på, med tanke på målgruppen, er diskusjon og refleksjon rundt temaet. Når det gjelder kollegaer vil det være aktuelt å samarbeide om hvordan man skal legge opp et undervisningsopplegg rundt temaet.

Hvis vi skulle brukt dette i skolen ville vi siktet oss inn på 10. trinn da det er et ganske alvorlig tema. Det vil være enklere å formidle hvor alvorlig det faktisk var til litt eldre elever, enn om vi skulle snakket om det til f.eks en 5. klasse. Men nå er det som sagt medstudenter/kolleger som er målgruppen, og ikke elever.

Kildene vi har brukt i denne oppgaven (som også kommer i en litteraturliste til slutt) er i hovedsak to hovedkilder: Haugesund politikammer, sak GABB L0031. Nr. A. 520/1945 og boken "Tyskerjentene". I tillegg har vi hentet litt fakta fra internett. Her kommer vår fortelling, basert på ovennevnte kilder.

Kilder:

- Aarnes, H. (2009). *Tyskerjentene*. Falun: Gyldendal
- Fosse, C. (2015, 8. mai). «Tyskerjentene» ble straffet uten dom og dømt uten lov. *Bergensavisen*. Hentet fra <https://www.ba.no/nyheter/tyskerjentene-ble-straffet-uten-dom-og-domt-uten-lov/s/5-8-68522>
- Haugesund politikammer. Gabb L0031. A-saker nr 520/1945. Legemsfornærmelse og hårklipping
- Pryser, T. (2017). *Tyskertøs*. Hentet fra <https://snl.no/tyskertøs>
- Wikipedia Danmark. (2017). *Tyskertøs*. Hentet fra <https://da.wikipedia.org/wiki/Tyskertøs>
- Wikipedia Norge. (2017). *Tyskertøs*. Hentet fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Tyskertøs>